

Comisiynydd
**Cenedlaethau'r
Dyfodol**
Cymru

**Future
Generations**
Commissioner
for Wales

Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2020

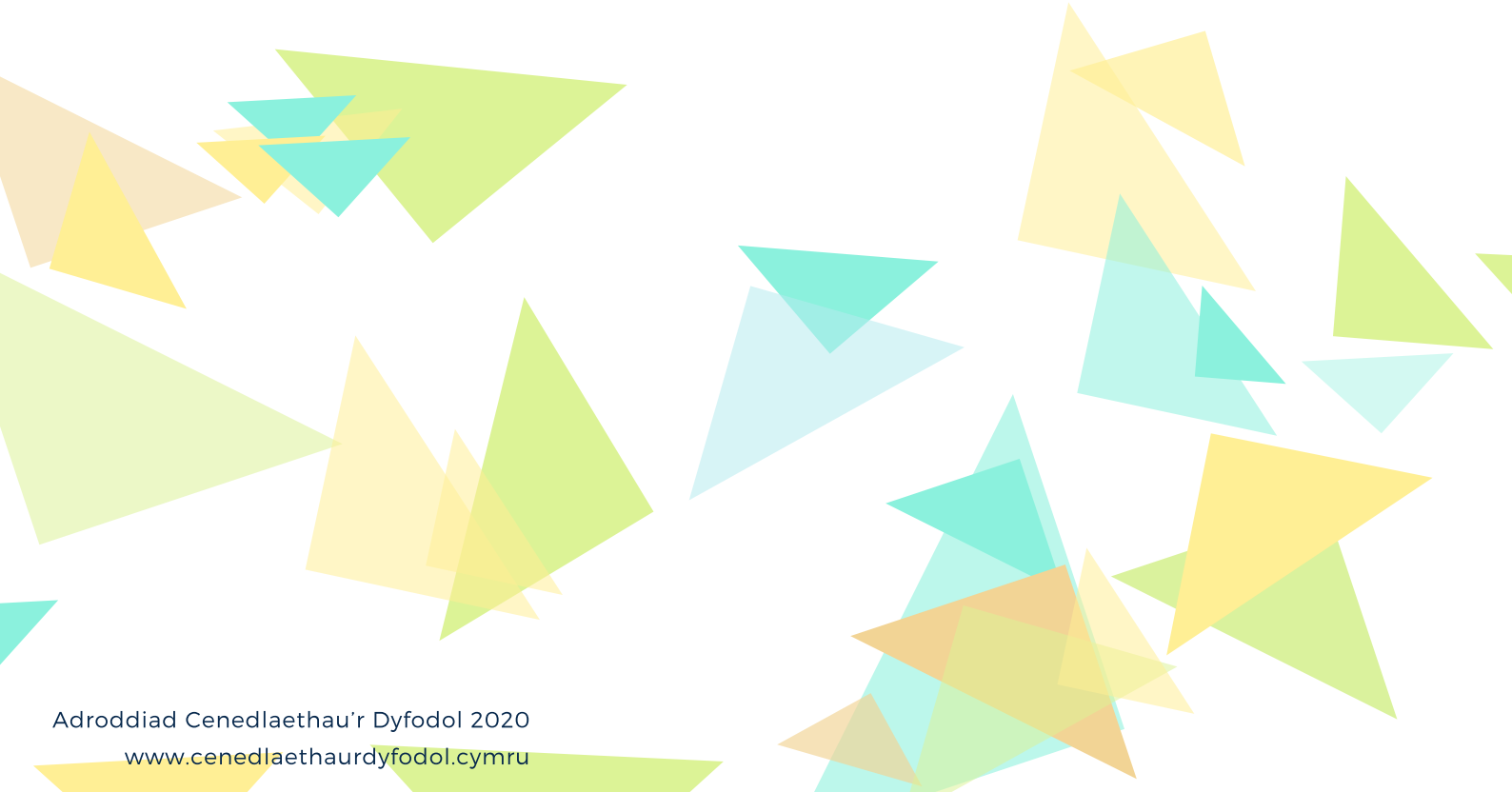

Gadewch i ni greu'r dyfodol gyda'n gilydd

A cluster of overlapping triangles in shades of teal, light green, and orange in the top right corner.

Pennod 3

Cynnydd yn erbyn y nodau llesiant

A solid teal horizontal bar.A collection of overlapping triangles in shades of teal, light green, and orange, scattered across the bottom half of the page.

Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2020

Cynnydd yn erbyn y nodau llesiant

Diolch

05

Y darlun cyffredinol

06

Pennod 3

Cynnydd yn erbyn y nodau llesiant

Mae'r bennod hon yn edrych ar gynnydd yn erbyn y saith nod llesiant cenedlaethol i Gymru. Mae'r nodau'n cynrychioli gweledigaeth gyffredin ar gyfer dyfodol Cymru - yr hyn y mae angen i wasanaethau cyhoeddus fod yn dyheu amdano gyda'i gilydd. Mae gan y cyrff sy'n dod o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol gyfrifoldeb gyfreithiol i gynyddu eu cyfraniad at bob un o'r nodau i'r eithaf, nid dim ond i un neu ddau o nodau llesiant sydd fwyaf perthnasol i'w cylch gwaith.

Mae diffiniadau'r nodau wedi'u cynnwys yn y ddeddfwriaeth, ac yn erbyn y diffiniadau cyfreithiol hyn y mae'n rhaid i gyrff cyhoeddus weithredu'r nod.

Lewyrchus

Cymdeithas arloesol, gynhyrchiol, carbon isel sy'n cydnabod y terfynau sydd ar yr amgylchedd byd-eang ac sydd, o ganlyniad, yn defnyddio adnoddau mewn modd effeithlon a chymesur (gan gynnwys gweithredu ar newid yn yr hinsawdd); ac sy'n datblygu poblogaeth fedrus ac addysgedig mewn economi sy'n cynhyrchu cyfoeth ac yn cynnig cyfleoedd cyflogaeth, gan ganiatáu i bobl fanteisio ar y cyfoeth a gynhyrchir drwy gael gafael ar waith addas.

Cydnherth

Cenedl sy'n cynnal ac yn gwella amgylchedd naturiol bioamrywiol gydag ecosystemau iach gweithredol sy'n cynnal cydnherthedd cymdeithasol, economaidd ac ecolegol ynghyd â'r gallu i addasu i newid (er enghraifft newid yn yr hinsawdd).

Iachach

Cymdeithas lle mae llesiant corfforol a meddyliol pobl cystal â phosibl a lle deallir dewisiadau ac ymddygiadau sydd o fudd i iechyd yn y dyfodol.

LLES GENEDLAETHAU'R DYFODOL
WELL-BEING OF FUTURE GENERATIONS

Mwy Cyfartal

Cymdeithas sy'n galluogi pobl i gyflawni eu potensial ni waeth beth fo'u cefndir neu eu hamgylchiadau (gan gynnwys eu cefndir a'u hamgylchiadau cymdeithasol-economaidd).

Cyfrifol ar lefel fyd-eang

Cenedl sydd, wrth iddi wneud unrhyw beth i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru, yn ystyried a allai gwneud peth o'r fath gyfrannu'n gadarnhaol at lesiant byd-eang.

Diwylliantbywiog llemae'r Gymraeg yn ffynnu

Cymdeithas sy'n hyrwyddo ac yn gwarchod diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg ac sy'n annog pobl i gyfranogi yn y celfyddydau, a chwaraeon a gweithgareddau hamdden.

Cymunedau Cydlynus

Cymunedau atyniadol, hyfryw a diogel sydd â chysylltiadau da.

Mae fy nhadansoddiad o gynnydd yn seiliedig yn bennaf ar ddwy darn allweddol o waith: y teithiau cafodd ei cyhoeddi fel rhan o'r rhaglen Y Gallu i Greu a fy rownd gyntaf o fonitro ac asesu statudol.

Fe fathodd Y Gallu i Greu ar ddealltwriaeth a gwaith diflino nifer o bobl a sefydliadau ledled Cymru. Ceisiodd y rhaglen egluro ac archwilio'r goblygiadau ymarferol i wasanaethau cyhoeddus ar eu taith i gynyddu eu cyfraniad i'r nodau i'r eithaf. Cyhoeddwyd wyth taith tuag at y nodau llesiant a chynnwys, fel cyfres o awgrymiadau, astudiaethau achos a chamau y gall pobl a sefydliadau eu cymryd.

Gan ddefnyddio'r teithiau, rwyf wedi gallu edrych i ba raddau y mae cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn archwilio diffiniad llawn y nodau. Yn ogystal a'r heriau a'r cyfleoedd sydd wedi'u nodi yn y penodau fe ddylai cyrff cyhoeddus ddefnyddio'r teithiau i ganolbwyntio ar y newid sydd eu hangen o gyfrannu'n llawn at y saith nod llesiant.

Caniataodd fy monitro ac asesu statudol yn 2018-19 i mi archwilio'r amcanion a'r camau a gyhoeddwyd gan y cyrff cyhoeddus i ddeall sut roeddent yn adlewyrchu (neu beidio) y diffiniad o bob un o'r saith nod llesiant; ac a oeddent yn ystyried eu cyfraniad at un neu fwy o'r nodau.

Mae pob adran yn yr adroddiad yn dilyn strwythur cyson. Gan ddechrau gyda gwledigaeth estynedig o beth fyddai llwyddiant ar bob un o'r nodau yn edrych fel gan bwyso ar enghreifftiau o bob cwr o'r byd lle mae newid eisoes yn digwydd. Mae'r enghreifftiau'n rhoi ysbrydoliaeth, syniadau a sicrwydd i mi ein bod yng Nghymru yn rhan o fudiad cynyddol dros newid.

Byddwch yn sylwi ar ddyblygu ar draws y bennod hon, yn y gwledigaeth a gyda llawer o'r syniadau a'r cyfleoedd a gynigir. Mae hyn yn fwriadol - mae'r nodau'n rhyng-gysylltiedig, ac rwyf wedi ceisio tynnu sylw at y cysylltiadau rhwng materion neu groesgyfeirio gwybodaeth sydd wedi'i chynnwys mewn penodau eraill. Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i ni integreiddio ein gwaith, ac ni chaiff unrhyw weithred unigol greu un effaith yn unig.

Diolch

Hoffwn ddiolch i bob un o'r Gynullwyr Nod am eu gwaith ar rhaglen 'Y Gallu i Greu' a ddatblygiad y teithiau: Alison Colebrook (ar secondiad o Ymddiriedolaethau Natur Cymru), Beth Smith (ar secondiad o Interlink), Carys Wynne-Morgan (ar secondiad o Gyngor Celfyddydau Cymru), Ceri-Anne Fiddler (ar secondiad o Ganolfan Cydweithredol Cymru), Elen Jones (ar secondiad o Cymru Masnach Deg), Helen Green (ar secondiad o Iechyd Cyhoeddus Cymru), Rachel Hughes (ar secondiad o Chwaraeon Cymru) a Steve Cranston (Cymdeithas Dai United Welsh)

Hoffwn hefyd ddiolch i aelodau fy Mhanel Cyngori statudol, grwpiau sector gwirfoddol a rhanddeiliaid eraill sydd wedi ymateb i ddrafftiau o'r bennod hon, sydd wedi helpu i lunio fy nghanfyddiadau ac argymhellion.

Y darlun cyffredinol

At ei gilydd, mae'r cynnydd tuag at y nodau llesiant gan gyrff cyhoeddus yn gymysg.

Mae camau cadarnhaol yn cael eu cymryd ar gyfer yr holl nodau, mewn mannau, a phocedi o arfer da lle gallaf weld cynnydd penderfynol yn cael ei wneud. Rwyf wedi ceisio tynnu sylw at yr enghreifftiau hyn trwy gydol y bennod. Roedd blynyddoedd cynnar y Ddeddf yn gofyn am ffocws sylweddol ar brosesau a meithrin perthnasoedd, ond mae sylw bellach yn troi at weithredu.

Fodd bynnag, mae rhai nodau yn cael eu deall yn llai, ac mae eglurder yn brin o sut mae cyrff cyhoeddus yn eu cyflawni.

Mae hyn yn arbennig o wir am 'Cymru Lewyrchus', 'Cymru Gydnerth' a 'Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang'.

Mae tueddiad i ddibynnu ar deitl y nodau, gan esgeuluso maint llawn eu diffiniadau cyfreithiol. Er enghraifft, gall cynllun corfforaethol/ adroddiad blynyddol corff cyhoeddus nodi 'Mae'r amcan hwn yn ymwneud â chodi cyrhaeddiad addysgol ac felly, mae'n cwrdd â Chymru lewyrchus', heb archwilio'r cysylltiadau rhwng diffiniad llawn y nod hwnnw (e.e. sgiliau sy'n addas ar gyfer y dyfodol, a cymdeithas carbon isel, gwaith teg a addas ac ati), nodau eraill, sut y gallent integreiddio meysydd gwaith a gwneud y mwyaf o'u cyfraniad at lesiant.

Mae'r defnydd o iaith sy'n gysylltiedig â'r nodau yn parhau i fod yn broblem ([gweler Pennod 2 am fwy o wybodaeth](#)). Er enghraifft, mae Adroddiad Blynyddol diweddaraf Llywodraeth Cymru (2019-20) yn dwyn y teitl 'Cymru mwy llewyrchus, cyfartal a gwyrdach', a all fod yn ddryslyd ac yn tanseilio'r fframwaith fel y nodir yn y Ddeddf.

Fodd bynnag, pan fyddaf yn cymharu cynlluniau corfforaethol cynharach ag adroddiadau blynyddol mwy diweddar cyrff cyhoeddus, mae'r dealltwriaeth gyffredinol o'r nodau a'u hystyr yn gwella. Mae byrddau iechyd, er enghraifft, yn gosod amcanion a chatau (ac yn gweithredu) yn ymwneud â 'Cymru Gydnerth', ac mae mwy o gyrff cyhoeddus yn archwilio'r hyn y gallant ei wneud i gyfrannu at fwy o'r nodau.

Rydym yn gweld meddwl mwy integredig ar draws cyrff cyhoeddus, ond mae gwaith i'w wneud o hyd .

Yr her allweddol yw'r diffyg integreiddio rhwng nodau ac amcanion - mae hyn yn gyson â'n canfyddiadau ni a chanfyddiadau Archwilio Cymru.

Fel y dangosir ym **Mhennod 5**, mae gweithredu mewn maes (er enghraifft, sgiliau ar gyfer y dyfodol, cynllunio, trafndiaeth, tai) yn aml yn canolbwyntio ar un nod, yn lle ceisio cael buddion lluosog. Dim ond trwy ddechrau gyda'r nodau a'r hyn sy'n ofynnol yn y diffiniad y gall cyrff cyhoeddus newid hynny, yn hytrach na dechrau gyda'r gwasanaethau a'r rhaglenni gwaith sydd eisoes wedi'u penderfynu. Mae yna diffyg dealltwriaeth o hyd y dylai'r nodau lywio amcanion a chamau - yn hytrach na gosod amcanion a chamau a gobeithio eu bod yn ffio'n ôl-weithredol ac yn cyfrannu at y nodau.

Gall cyrff cyhoeddus hefyd ddangos eu cyfraniad at y nodau trwy'r saith maes newid corfforaethol (a'u dulliau corfforaethol eu hunain), ar feysydd fel caffael teg a lleol, buddsoddiad/ di-buddsoddiad teg a moesegol, gan osod targedau recriwtio ar gyfer pobl o gymunedau Du Asiaidd a lleiafrifol ethnig, llesiant staff, cyflwyno prentisiaethau a chynlluniau cyflogaeth eraill ac ati (**gweler Pennod 2 am ragor o wybodaeth**).

Rwyf yn gweld tystiolaeth o rai cyrff cyhoeddus, er enghraifft, **Cyfoeth Naturiol Cymru**, **Amgueddfa Cymru**, y **gwasanaethau tân ac achub a pharciau cenedlaethol awdurdodau**, o fod yn fwy dychmygus a chydweithio ag eraill i gyfrannu at un set ehangach o nodau. Bydd defnyddio'r ffyrdd o weithio, fel cydweithio a meddwl yn yr hirdymor, yn helpu cyrff cyhoeddus i integreiddio, deall y cysylltiadau a nodi gwaith a allai fod yn groes.

At ei gilydd, mae nodau llesiant 'Cymru Gydnerth', 'Cymru â Diwylliant Bywiog lle mae'r Gymraeg yn Ffynnu' a 'Cymru sy'n Gyfrifol ar lefel Fyd-eang' yn tueddu i gael eu cyfeirio'n llai gan gyrff cyhoeddus na 'Cymru Lewyrchus', 'Cymru lachach', 'Cymru sy'n Fwy Cyfartal' neu 'Cymru o Gymunedau Cydlynus'.

Cynnydd tuag at y Newidiadau Syml

Gwelir cynnydd tuag at y nodau yn sgil cyhoeddi fy 82 o Newidiadau Syml, cam cyntaf y teithiau hyn. Fe wnes i rannu'r rhain gyda chyrff cyhoeddus ym mis Tachwedd 2018 a gofyn am adborth. Ar gyfartaledd, mae 71% o'r Newidiadau Syml eisoes wedi'u 'mabwysiadu' neu 'wrthi'n cael eu datblygu' ar draws y 33 corff cyhoeddus a atebodd. Mae oddeutu 12% yn cael eu hystyried i'w gweithredu yn y dyfodol.

Y Newidiadau Syml o dan 'Cynnwys' a 'Cymru lachach' yw'r rhai y mae'r rhan fwyaf o gyrff cyhoeddus wedi'u defnyddio. Ar y llaw arall, y gweithredoedd o dan 'Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu' sydd â'r gyfradd fabwysiadu isaf, gan nodi efallai bod cyrff cyhoeddus yn dal i'w chael hi'n anodd meddwl am ddeimensiwn llesiant diwylliannol.

Y Newidiadau Syml a fabwysiadwyd fwyaf/ a oedd yn cael eu datblygu oedd:

- Polisi gweithio hyblyg (Cymru Iachach)
- Cyfarchion dwyieithog ym mhob pwynt mynediad (Cymru â Diwylliant Bywiog lle mae'r Gymraeg yn Ffynnu)
- Talu cyflenwyr yn brydlon (Cymru Lewyrchus)
- Ymwybyddiaeth iechyd meddwl/ hunanladdiad i'r holl staff (Cymru Iachach)
- Adolygu polisiâu i wella llesiant staff (Cymru Iachach)
- Gwneud gwybodaeth gyhoeddus yn hygyrch trwy amrywiaeth o fformatau (Cymru sy'n Fwy Cyfartal)
- Defnyddiwch y comma Gymraeg ar lanyards a llofnodion e-bost yr holl staff sy'n siaradwyr Gymraeg (Cymru â Diwylliant Bywiog lle mae'r Gymraeg yn Ffynnu)

Y Newidiadau Syml a fabwysiadwyd leiaf oedd:

- Gosod targedau ar gyfer cadw swyddi menywod sy'n dychwelyd o gyfnod mamolaeth (Cymru sy'n Fwy Cyfartal)
- Hyrwyddo rhannu swyddi ar gyfer cynrychiolwyr etholedig, e.e. cynghorwyr (Cymru sy'n Fwy Cyfartal)
- Darparu credydau amser yn eich sefydliad. (Cymru o Gymunedau Cydlynus)
- Cefnogwch eich staff a'ch ymwelwyr i ddeall eu holion traed carbon personol (Cymru sy'n Gyfrifol ar lefel Fyd-eang)
- Cefnogwch y cynllun Noson Allan (Cymru â Diwylliant Bywiog lle mae'r Gymraeg yn Ffynnu)

Rwy'n disgwyl i gyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus i ddangos sut mae'r Ddeddf yn llunio'r hyn maen nhw'n ei wneud ac yn symud o fabwysiadu newidiadau syml tuag at bolisiâu a chynlluniau sy'n fwy uchelgeisiol a thrawsnewidiol.

O ran pob un o'r nodau, rwyf wedi darganfod:

Cymru Lewyrchus

Nid yw cyrff cyhoeddus yn dangos dealltwriaeth glir o ddiffiniad llawn y nod hwn. Tra cyfeirir at y term 'llewyrchus' yn aml yn amcanion llesiant cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus, mae ei ddefnydd yn ymwneud yn fras ag addysg, cyflogaeth, tlodi neu Gynnyrch Domestig Gros.

Mae'r pynciau a amlygwyd yn y 'Taith tuag at Gymru Lewyrchus' yn deillio o'r diffiniad llawn o'r nod llesiant. Mae'n cynnwys gwaith addas, cymdeithas carbon isel, caffael teg a lleol, economïau lleol, sgiliau ar gyfer y dyfodol a defnyddio adnoddau'n effeithlon (economi gylchol).

Erbyn hyn, rwy'n disgwyl gweld cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn dangos eu bod yn deall diffiniad llawn y nod hwn ac yn gwneud y cysylltiadau â nodau llesiant eraill.

Fy argymhelliad cyffredinol i Lywodraeth Cymru ar y nod hwn yw dangos sut y maent yn defnyddio llesiant economaidd yn eu holl bolisiâu, trefniadau cyllido a rhyngweithio â'r sector cyhoeddus, preifat a gwirfoddol - gan fodloni dyheadau'r Ddeddf o ddosbarthu cyfoeth, iechyd yn deg a llesiant, wrth amddiffyn adnoddau'r blaned ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol a rhywogaethau eraill.

Cymru Gydnherth

Yn yr un modd, nid yw'r amcanion a'r camau llesiant sy'n ymwneud â'r 'amgylchedd' a osodwyd gan lawer o gyrff cyhoeddus bob amser yn adlewyrchu gwir ddiffiniad y nod, sy'n canolbwyntio ar gynnal a gwella 'amgylchedd naturiol bioamrywiol gydag ecosystemau gweithredu'n iach'.

Ac eithrio tri Pharc Cenedlaethol Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru ac ychydig o enghreifftiau eraill, anaml y mae amcanion a chatau ar yr amgylchedd yn cael eu hintegreiddio ag amcanion eraill, ac yn canolbwyntio'n gyffredin ar feysydd fel ailgylchu, llifogydd, glendid, tipio anghyfreithlon a lleihau allyriadau. Er bod y rhain yn feysydd pwysig, mae hefyd yn dangos diffyg cynnydd o ran helpu i gyflawni adferiad natur ac ecosystemau iach a chydnerth.

Mae amcanion sy'n ymwneud â'r amgylchedd yn aml yn dibynnu ar strategaethau, dyletswyddau neu gynlluniau eraill, megis Cynlluniau Datblygu Lleol, sydd weithiau'n golygu bod cyfleoedd i wneud cysylltiadau yn cael eu colli. Efallai y bydd gofynion Adran 6 Deddf yr Amgylchedd (Cymru) hefyd yn gyrru gwahanol ddulliau ymhlith rhai cyrff cyhoeddus.

Yn fwy cadarnhaol, mae'n galonogol gweld y ffocws a'r sylw ar yr amgylchedd naturiol gan Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn eu hardaloedd, gwaith Cyfoeth Naturiol Cymru ar ymgorffori rheolaeth gynaliadwy ar adnoddau naturiol a gweithio gyda rhanddeiliaid a chymunedau ar eu Datganiadau Ardal, hefyd fel rhai byrddau iechyd a chyrrff cenedlaethol sy'n gwneud y cysylltiadau yn fwyfwy rhwng amgylchedd iach, naturiol a gwell iechyd a llesiant.

Bu newid amlwg hefyd mewn ymrwymiad gwleidyddol ac arweinyddiaeth tuag at fynd i'r afael â'r argyfyngau hinsawdd a natur yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, gan gynnwys y penderfyniad i beidio â bwrw ymlaen â ffordd liniaru'r M4 a datgan argyfwng hinsawdd. Mae'n hanfodol bod hyn bellach yn hidlo i lawr i holl weithredoedd Llywodraeth Cymru, ac ar draws cyrff cyhoeddus Cymru, Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus a bargeinion twf rhanbarthol.

Cymru Iachach

Mae tystiolaeth gymhellol nad ydym yn buddsoddi yn y cydbwysedd gorau o wasanaethau i gadw pobl yn iach ac i'w galluogi i fyw bywydau iach a chyflawn.

Mae llawer o amcanion a chamau llesiant yn cydnabod yr angen i symud tuag at atal a llesiant ond mae angen iddynt fynd ymhellach o ran sut maent yn ariannu'r ymyriadau hyn a thrawsnewid y ffordd y maent yn darparu gwasanaethau. O ganlyniad, nid yw'r agenda atal yn symud ymlaen ar y raddfa a'r cyflymder sydd ei angen ac nid yw'n canolbwyntio ar benderfynyddion ehangach iechyd.

Mae'r rhan fwyaf o gyrff iechyd wedi gosod amcanion llesiant sy'n canolbwyntio ar y diffiniad mwy traddodiadol o iechyd a chyfraniad at nod 'Cymru Iachach' yn unig, gan fethu hefyd ag ystyried penderfynyddion ehangach iechyd, megis tlodi, llygredd aer a thai gwael.

Mae angen i ni ddatblygu system lles cenedlaethol i wella iechyd a llesiant y genedl a lleihau'r galw ar wasanaethau, gyda Llywodraeth Cymru a chyrrff cyhoeddus eraill yn symud adnoddau i gefnogi atal yng nghydestun penderfynyddion ehangach iechyd.

Cymru sy'n fwy Cyfartal

Nid yw patrymau tlodi wedi newid yn sylweddol dros genedlaethau ac mae tlodi, felly, yn parhau i fod yn her allweddol i genedlaethau'r presennol a'r dyfodol.

Mae grwpiau sydd â nodweddion gwarchodedig yn dal i fod dan anfantais mewn sawl maes o fywyd, gan gynnwys gwaith, ymgyfraniad, addysg ac iechyd. Heriau allweddol yn cynnwys mwy o amrywiaeth yn ein penderfyniadau - gwneuthurwyr a'n gweithlu ehangach, a sicrhau bod sefydliadau yng Nghymru yn cymryd dulliau ataliol, integredig i terfyn ar dlodi ac i leihau anghydraddoldeb.

Mae angen i gyrff cyhoeddus gymhwyso lens cydraddoldeb i'w hamcanion llesiant a'u integreiddio â'u hamcanion cydraddoldeb. Mae angen i gyrff cyhoeddus ddadansoddi tueddiadau'r dyfodol yn well a chymryd camau ataliol i osgoi cynnydd mewn anghydraddoldebau.

Dylai Llywodraeth Cymru ystyried sut y gall ymateb i dueddiadau'r dyfodol (megis cynyddu awtomeiddio, ein poblogaeth sy'n heneiddio a newid yn yr hinsawdd) mewn ffyrdd sy'n lleihau anghydraddoldebau yn hytrach na'u cyflawni.

Mae cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus wedi gosod mwy o amcanion llesiant ar y thema 'cymuned' nag unrhyw bwnc arall. Mae'n galonogol gweld y ffocws hwn gan gyrff cyhoeddus ar y cymunedau maent yn eu gwasanaethu.

Er bod llawer o fentrau da yn canolbwyntio ar lesiant cymunedol, mae angen i ni nawr adeiladu ar hyn a darparu dull cydynol o gynllunio, darparu adnoddau a darparu gwasanaethau a seilwaith mewn cymunedau, gyda chyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn gweithio gyda'i gilydd ac yn gweithredu mewn a ffordd fwy ataliol a hirdymor. Bydd ymgorffori diwylliant o gynnwys pobl yn ystyrion hefyd yn hanfodol i alluogi cymunedau i lywio a llunio penderfyniadau lleol yn eu hardaloedd.

Dylai Llywodraeth Cymru fabwysiadu dull creu lleoedd ar gyfer rhaglenni, cyfleusterau a gwasanaethau cymunedol sy'n cyd-fynd â'r egwyddorion creu lleoedd a nodir ym Mholisi Cynllunio Cymru 10.

Mae argyfwng COVID-19 wedi dangos yr hyn y gellir ei gyflawni pan fydd cyrff cyhoeddus yn gweithio'n agos gyda mentrau cymorth cymunedol yn eu hardaloedd, yn enwedig o ran pobl agored i niwed ac ynysig, a dylai hyn barhau y tu hwnt i'r pandemig i helpu i gysylltu cymunedau Cymru'. Mae'r argyfwng hwn wedi gweld gwerthfawrogiad ysgubol o'r gwasanaethau gofalu a'r rhai sy'n parhau i roi anghenion eraill dros eu gwasanaethau eu hunain.

Mae COVID-19 wedi creu ymateb emosiynol mewn pobl a chymunedau ynghylch gofalu am eraill. Y cwestiwn fydd sut i feithrin a pharhau â'r ysbryd cymunedol hwnnw wrth symud ymlaen.

Er fod Cymru ar y blaen ymysg gwledydd eraill wrth gydnabod gwerth a rôl diwylliant, mae gennym ffordd bell i fynd cyn ein realiti yn cyfateb ein huchelgeisiau. Nid oes digon o gyrff cyhoeddus wedi gosod amcanion a champau mewn perthynas â'r nod hwn, ac mae'r rhai sy'n methu ag integreiddio diwylliant ac iaith â'u hamcanion eraill.

Mae pwysigrwydd diwylliant ar gyfer gwella iechyd a llesiant yn cael ei gydnabod fwyfwy gan gyrff cyhoeddu, ac mae rhai rhaglenni arloesol yn cael eu darparu. Dylai'r rhain gael eu nodi, eu rhannu a'u graddio i fyny. Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod ei hasiantaethau gan gynnwys Cadw, Croeso Cymru, Creative Wales a chyrff cenedlaethol fel Cyngor Celfyddydau Cymru, Amgueddfa Genedlaethol Cymru, Chwaraeon Cymru a'r Llyfrgell Genedlaethol yn gweithio gyda'i gilydd i wneud y cysylltiadau rhwng sut y gall diwylliant ac iaith fynd i'r afael â'r hinsawdd ac argyfyngau natur, er enghraifft. Dylai'r sector gael ei gefnogi yn y gwaith hwn gan holl adrannau'r llywodraeth a'r gwasanaeth cyhoeddus ehangach.

Ac er bod y targed o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 yn bolisi uchelgeisiol, mae pryderon ei fod yn methu â chyflawni ac mae mwy angen eu gwneud i gysylltu gyda'r nodau llesiant eraill. Nid yw amcanion, camau a gweithredoedd cyrff cyhoeddus bob amser yn cwrdd â lefel yr uchelgais sydd ei hangen i gyflawni'r targed hwn.

Mae Cymru yn unigryw yn y byd wrth ddangos ymrwymiad cynhwysfawr i Nodau Datblygu Cynaliadwyedd y Cenhedloedd Unedig, ac mae ein cyfraniad at y rhain wedi'i gydnabod.

Mae amcanion a chamau sy'n ymwneud â bod yn gyfrifol yn fyd-eang yn amrywiol, ac nid yw cyrff cyhoeddus yn dangos tystiolaeth clir a chredadwy o'u cyfraniadau cadarnhaol i'r byd. Fodd bynnag, rwy'n cydnabod ei bod yn gymhleth ac yn heriol nodi'r effaith cryfach y gall polisiâu a chamau gweithredu yma yng Nghymru ei chael ledled y byd.

O'r Newidiadau Syml i mi gyhoeddi ar sut y gall cyrff cyhoeddus symud ymlaen tuag at fod yn gyfrifol yn fyd-eang, datgelodd ymatebion gan gyrrff cyhoeddus ei fod yn un o'r isaf a fabwysiadwyd o'r holl nodau llesiant, a'r isaf a fabwysiadwyd ymhlith awdurdodau lleol.

Mae hefyd yn amlwg bod gwerth am arian (pris isaf) yn dal i gael ei ystyried yn ysgogydd allweddol caffael yn hytrach na gwerth a chanlyniadau ehangach, ac nid oes digon o gyrrff cyhoeddus yn dangos arwyddion o ymrwymiad i fuddsoddiad a gwro teg a moesegol. Bydd angen i ni hefyd barhau i fod yn ymrwymedig yn ein hymdrechion i sicrhau bod Cymru yn ddiogel, yn deg ac yn groesawgar i bawb.

Dylai pob un ohonom fod yn meddwl ac yn gweithredu mewn ffordd sy'n gyfrifol yn fyd-eang. Y man cychwyn yw cael dealltwriaeth glir o'r diffiniad o'r nod llesiant, fel bod unrhyw gamau i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru'n ystyried a allai gael effaith a chyfraniad bositif at lesiant byd-eang.

Mae Pennod 4 yn nodi deg cam sydd â'r nod o helpu cyrrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus i osod amcanion llesiant da. Mae hyn yn cynnwys dolenni i'n hadnoddau allweddol.

Comisiynydd
**Cenedlaethau'r
Dyfodol**
Cymru

**Future
Generations**
Commissioner
for Wales

